

DREWNO (153) *sb n*

drewno (150), **drzewno** (2), drewno *a.* drzewno (1); drewno : drzewno *GliczKsiąż* (1 : 1), *Mącz* (11 : 1).

e oraz *o jasne*.

sg N drewno (57). ◇ *G* drewna (16) [*w tym 2 r. błędne znakowanie*]. ◇ *D* drewnu (14). ◇ *A* drewno (41). ◇ *I* drewnem (7); -em (1), -(e)m (6). ◇ *L* drewnie (10). ◇ *pl N* drewna (1). ◇ *G* drzewi(e)n (1). ◇ *A* drewna (3). ◇ *I* drewny (1). ◇ *du A (cum nm)* drewnie (2) *BudBib* 3.Reg 17/12, *HistHel* B2.

Sł stp, Cn notuje, *Linde* XVI – XVIII w.

1. *Ścięte drzewo, przeznaczone na cele użytkowe: materiał, z którego są wytwarzane rozmaite przedmioty; lignum Mącz, Cn* (73) : *GlabGad* M6; *GliczKsiąż* H5; *Iáko* *ieft* [...] *w odzieniu inákřzym/ niířli inřzy ludzie chodřić/ zdrewná łobie boty vtzynieć KrowObr* 61v, 111; *Boć y kámiień y drewno gdy ie pozłóćimy/ Pořpolicie fláchetnym káźde názwowiemy. RejWiz* 101; *Nodosum lignum, Sęćziřte drewno. Mącz* 249a, 193b, 235a, 424a, 512c; *GórnDworz* B3v, X7 [2 r.]; *A ieřtechmy bárzo podobni ku onym řprochniářym řciánám/ ktore bywáią po wirzchu kęř owym cienkiem mářárřkim złótem powleczone/ pod ktorym złótem nie mář nic iedno řzpetne drewno. RejZwierc* 19v; *WujřJudConf* 67; *CzechRozm* 85; *Oczko* 8, 8v [2 r.]; *w kołó niech ma [řzlachcic] [...] wodę dobrą: drewno bliřkie/ w mili GostGospPon* 170.

W charakterystycznych połączeniach: drewno sęćzyste, twarde (2); *z drewna uczynieć, uczyniony*.

Wyrażenie: »z drewna (u-, wy-)rzeszany« (2): *Bo gdyby połóźono grono winá nadobnie dořrřážęgo/ á podle niego drugie z drewná vrzeszáne [...] zda mi řie iřby řie káźdy wolał do tey prawdziwey rzućić. RejZwierc* 136; *Calep* 1003b.

a. *Przedmiot kultu religijnego z drzewa (o bořkach pogańřkich oraz o wizerunkach Chrystusa, czczonych przez katolików) – przewaźnie obelżywie w polemice religijnej protestantów z katolikami* (50) : *Niedbaią wiecz nić bogacze Kiedy panřky obraz placze. Na drewnie złoto wieřřaią A z zywego odzierayą. RejKup* k2v; *kiedy przed vřtruganym kijem y pokořřtżonym/ klękáćie pádaćie ná ziemię/ y vkáźuiąć ludziom páłcem ono drewno ták mowićie do niego. Toć ieřt zbáwienie nářze? KrowObr* 93v; *Izařł drewno vřtrugáne/ ieřt Krolem nářzym? Izařł to řtworzyćiel/ tego řwiátá? KrowObr* 93v, 90v, 93v *marg*, 94, 113 [2 r.], 114v (24); *Lud moy rády řzuka v drewná řwego [in ligno suo postulabit (marg) lignum suum interrogabit (-)] BibRadz* Os 4/12; *BudBib* Is 40/20; *potym w mocy wielkiey przydzye [Pan Bóg]/ á będzie známię bytnořci iego kiedy wřzytek lud drewno chwalić będą. BielKron* 95v, 98; *Azařł nie kařą wierzyć w ziołá/ w gromnice/ we mřzyce/ w vmářłe kořci/ w drewná/ y chwalić to kařą. RejAp* 136v, 180 [2 r.], 191v; *BiałKat* 46; *Nie drewnuć áni řłupowi áni kámieniowi řie oni kłaniáią/ ále przed drzewem álbo kámięniem temu/ ktorego ono drewno álbo kámięń známionuie. WujřJud* 48v, 49 [2 r.], *Mm; WujřJudConf* 48v; *A tám słuźyć będziećie Bogom roboćie rąk cźłowieczřych/ drewnu [ligno] á kámięniu BudBib* Deut 4/28, 4.Reg 19/18, *Ier* 2/27, 10/8; *SkarřJedn* 237; *CzechEp* 81; *Klonřal* B.

W charakterystycznych połączeniach: drewno grube, martwe, sprochniałe (2), *suche, ustrugane*.

Wyrażenie: »drewno krzyża, krzyżowe« (1 : 1): *KrowObr* 109v; [słowa z liturgii wielkopiątkowej w Kościele katolickim:] *Ecce lignum crucis in quo pependit falus mundi, venite adoremus*. To ieft/ oto drewno krzyżowe ná ktorým wiśiáło zbáwienie świátá/ podźcie/ kłániaymy fię *CzechEp* 81.

Szereg: »(nie) drewno abo (ani) materyja« (2): ták teź widząc obraz Pána Ieśufów/ nie drewnu ani máteriej/ [...] ále lámemu P. Ieśufowi ktorego on obraz znáczy/ [...] fię kłániaymy. *WujNT* 688; Bálwan [...] to ieft ono drewno ábo máteria ktorą ludzie zá Bogi mieli *PowodPr* 28.

2. *Kawałek porqbanego drzewa, drewno opalowe; sztuka drzewa ociosana, wyrobiona, kłoda, polano, belka, słup, drąg; gałąź, kij, patyk; lignum Mącz, Calep; concapes, tignum Cn* (77) : *March*¹ A3v; Drewno gdy po morzu pływa/ Ná wzrok więtśze niż ieft bywa *BierEz* G3v, I3; ktore [rozdze] potim dla buynofci rolcie wyfoko ku gorze/ á to gdy będzie miało przifobie iakie drewno albo płot/ [...] za ktorým fię pnie ku gorze wyfoko *FalZioł* I 39c, 89c, II 21b; *March*³ V2; *LibMal* 1544/85v; *RejWiz* 101, 112, 153v, Dd4; *RejFig* Aa7; *BibRadz Ez* 15 arg; *BielKron* [85²]v, 261; Antenna [...] Lignum [...] Kij/ albo/ drewno ná przeki żaglowego drzewá przywiązane. *Mącz* 11a; Palanga, Wálek/ okrągłe drewno które pod cieśi álbo co tákowego podkládáyą y ná niem taczáyą. *Mącz* [273]b, 270d, 438d, 442d; *GórnDworz* Ii6; *RejPos* 61; *BiałKat* 283v; *RejZwierc* 19v, 24v; á oto wziełám dwie drewnie [Et ecce ego colligens (marg) colligo (-) duo ligna] że przyźedłszy vczyńię ono [mały placek] łobie y fynowi fwemu *BudBib* 3.Reg 17/12; Ale oto łam widziłz/ náłázłám dwie drewnie *HistHel* B2; *SkarŻyw* 166; Dentale, Lignum, cui vomer arandi causa inducitur – Drzewno owo na ktore pług wbiáią do oranią. *Calep* 306a; *GostGosp* 86; *SarnStat* 756 [2 r.], 825.

W połączeniu z nazwą gatunkową (drewno cedrowe, dębowe, głogowe, jemiolowe, laskowe, leszczynowe)(6) : A drugiego żywego [wrobla] z drewnem Cedrowym [cum ligno cedrino]/ y znićią czerwonego iedwabiu/ y z Hizopem/ omoczy we krwi wrobla zábitego *Leop Lev* 14/6; Albo ná ogień wlož drewno lálkowe łurowe/ á onę miazgę zbieray ktora z obu końcu poćiecze *SienLek* 78, 70, 166, 166v; Ták to wiek łękowáty by drewno głogowe *RejZwierc* 28v.

W porównaniach (19): *RejJóz* B3, D5, H3v; Iz mam vmrzeć rychlo pewno Napolym iuż iáko drewno. *RejKup* f3v, c6v, h4; *RejWiz* 16v, 84; przyśchlá łkorá ich do kości ich/ wyłchnęłá iáko drewno [fuit tanquam lignum], *BibRadz Thren* 4/8; *Mącz* 193b; *GórnDworz* G2; Teź nie leź domá dármo iáko niepotrzebne drewno *RejZwierc* 28, 28v, 44; *Strum* O; *SkarŻyw* 119, 576, 600; nośic ie [człowiek ciało] iáko drewno muśi/ łámo fię y bełtyom y robáctwu nie odeymie. *SkarKaz* 205a.

W charakterystycznych połączeniach: drewno darmo leżące, niepotrzebne, obłe, rozszczepione (2), sprochniałe (2), surowe (3), (u)malowane (3).

Przysłowia: Iż zázwdy łáčno o drewno kto chce plá vderzyć. *RejZwierc* 80v.

bibl. widziłz/ [...] zdziebłko w oku brátá twego: á drewná w oku twoim nie widziłz. *SkarKaz* 313a.

Przen (8) :

a) *Statek, szkuta, łódź* (3) : Antonius Rzymłki Cefarz [...] kiedy około łzkut chodził [...] Ricerz przyźedł k'niemu/ Przecz krolu więcey dufáłz drewnu niepewnemu *RejZwierc* 29; Którzy w przeważnym drewnie po morzu żegluią/ [...] Ci vmieią powiedzić o páńłkiéy możności *KochPs* 165; Miey łobie łtátek (ią rádę) wárowny. Nie zwierzay drewnu łádá iáko kupiey Y głowy głupiey. *KlonFlis* E4v.

b) Szubienica (5) : Wnidziefzli tu to wiedz pewnie/ Zeć być przed miałtem ná drewnie. *RejZwierc* 237; *BudBib Deut* 21/23.

Zwrot: »[kogo] zawiesić na drewnie« (1): Zás gdy ná człowieku będzie grzech/ ład śmierci/ y vmrze/ tedy go zawieliłz ná drewnie [*et suspenderis eum super ligno; Vulg: apprehensus fuerit in patibulo*]. *BudBib Deut* 21/22.

Wyrażenie: »trzy drewna« (2): Rowna fie tá chwałá onemu/ ktorego ná trzech drzewyem węzeł páfuyą. *GliczKsiąż H6v*; tobye niewiele [*drzewa wynidzie na trumnę*]/ bo trzy drewná to odpráwią. *GórnDworz Sv*.

a. Drobny, ostry odłamek drzewa, drzazga, kolec (10) : Też proch kokornakow/ zmiełzany s prochem dyptanowym [...] wyciąga ściała drewna y łtrzały *FalZioł* I 11a; á potym gdy by fie kto zakłół drewnem/ tedy ten plałtr wyciąga drewno y inłze rzeczy ściała. *FalZioł* I 21b; Theż drewno s ciałá y żelazo wyciąga/ Korzeń [*złotogłowu*] z miodem *FalZioł* I 93a, I 10a [2 r.], 13c [2 r.], 21b, 89a.

Wyrażenie: »ostre drewna« = *ciernie* (1): załfyię go [*Pana Jezusa*] bito/ ij głowę iego ołtrymi drewny raniono. *OpecŻyw* 113.

3. Drzewo rosnące (3) : Iefli nie defzcz tedy grad plutá iáka pewnie/ Rozumie że mu zmoknąć przy nagełłzym drewnie. *RejWiz* 125v.

Wyrażenie: »by pochyłe drewno« (1): Bowiem káždy cnotliwy by pochyłe drewno/ Káždy go chcąc náchylić kuśi fie oń pewno. *RejWiz* 102.

a. Rdzeń drzewa (1) : Philyra, vel Philura, [...] Cieńka skórká ná lipie miedzi drzewnem á miedzi skórá zwierłchnią. *Mącz* 298a.

Cf **DRZEWO**